

Bob Shaw

ŽVAIGŽDŽIŲ VAINIKAS

Mokslinis fantastinis romanas ir apsakymai

Pirmą kartą antineutrinų debesis buvo pastebėtas, kai 2013 metų sausio mėnesį kirto Jupiterio orbitą. Tik po kurio laiko išaiškėjo, jog tai ne debesis, o planeta - antineutrininė Toronto Planeta, - ir skrieja ji tiesiog į Žemę. Negana to, kažkokios perregimos šmėklos ima rodytis Afrikoje, Brazilijoje, Sumatroje...

Iš anglų kalbos vertė NOMEDA BERKUVIENĖ
Serija "Pasaulinės fantastikos Aukso fondas"

305 tomas. Serija įkurta 1990m.

Bob Shaw - A WREATH OF STARS

London, Pan books, 1980

Copyright © by Bob Shaw, 1976

Cover art copyright © by John Harris, 1980

Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla "Eridanas", 2004

Elektroninė versija © Knygute.lt, 2010

Turiny

ŽVAIGŽDŽIŲ VAINIKAS

IŠSIRINK VISATĄ!

BUDELIO MĒNULIS

ŠŪVIAI VASAROS RYTĄ

Pastabos

ŽVAIGŽDŽIŲ VAINIKAS

1.

Kartais Gilbertas Snukas pats sau atrodydavo tarytum savotiškas neutrino analogas žmonių visuomenėje. Ruošdamasis tapti aviamechaniku vyrukas niekada specialiai nestudijavo branduolinės fizikos, bet visgi žinojo, kad neutrinas - tai beveik neapčiuopiama dalelė, taip silpnai sąveikaujanti su normalia hadronine Visatos terpe, jog galėdavo prasiskverbti kiaurai per Žemės rutulį neužkliudydama ir nesutrikdydama nė vieno atomo. Snukas keliaudamas per gyvenimą tiesiu kursu nuo gimimo iki mirties ketino elgtis lygiai taip pat ir sulaukęs keturiasdešimties metų sėkmingai vykdė šią programą.

Gilberto tėvai, pilki, draugystėmis neapsisunkinę vienišiai, numirė, kai Snukas buvo dar vaikas. Gimdytojai paliko sūnui šiek tiek pinigų, bet neperdavė jokių giminystės ryšių. Vietinė valdžia suteikė našlaičiui techninio pobūdžio išslavinimą, matyt, todėl, kad tokiu būdu potencialius visuo-

menės nuostolius pavykdavo patikimai ir greitai paversti naudingais elementais. Snuką tokia padėtis tenkino. Vaikis uoliai mokėsi lengvai išlaikydamas savo pozicijas klasėje, o dirbtuvėse neginčytinai pirmaudavo. Surinkęs reikiamą atestatų kiekį jaunuolis nusprendė tapti inžinieriumi-aviamechaniku, kadangi toks darbas užtikrino dažnas keliones už šalies ribų. Iš tėvų paveldėjęs polinkį į vienatvę vyrukas puikiausiai naudojosi profesiniu mobilumu ir nesunkiai išvengdavo didelę žmonių koncentracija pasižyminčių vietų. Beveik du dešimtmečius Gilbertas šlaistėsi po Artimuosius ir Viduriniuosius Rytus pardavinėdamas savo paslaugas visiems be išimties: naftos kompanijoms, avialinijoms arba karinėms organizacijoms - visiems tiems, kurie maksimaliai eksploatavo savo lėktuvus ir buvo pasirengę mokėti pinigų, kad mašinos skraidytų.

Tais metais vyko liguistas Afrikos ir Arabijos pusiasalio skaldymo į vis smulkesnes valstybėles procesas, ir neretai Snukui iškildavo pavojus, kad jo vardas taps susijęs su vienos ar kitos pralaimėjusios politinės grupuotės veikla. Toks ryšys galė-

jo baigtis įvairiai: nuo būtinybės įsidarbinti nuolatinei iki galimybės atsidurti priešais budelio automata, čiupinėjantį savąjį mirties rožinį iš vario ir švino. Tačiau kiekvieną sykį Gilbertas it neutrinas sugebėdavo pasprukti nepatirdamas žalos prieš pat užsitrenkiant spąstams. Iškilus būtinybei Snukas trumpam pasikeisdavo pavardę arba imdavosi kito darbo. Vyrukas be paliovos judėjo ir, rodos, niekas jo neužkliudydavo.

Branduolinės fizikos mikrokosme vienintelė dalelė, galinti sukelti pavojų neutrino egzistavimui, yra antineutrinas. Tačiau likimas ironiškas, ir kaip tik pastarųjų dalelių debesis 2013 metų vasarą pakreipė žmogaus-neutrino Gilo Snuko likimą.

Pirmą kartą antineutrinų debesis buvo pastebėtas, kai 2013 metų sausio trečią dieną kirto Jupiterio orbitą, o kadangi net jo atradimas kėlė nemažų sunkumų, astronomai ankstyvosiose ataskaitose be ypatingos sąžinės graužaties pavadino objektą “debesiu”. Tik po mėnesio šis terminas buvo atmestas, ir atsirado tikslesnis, nors ir ne visiškai teisingas apibūdinimas - “pseudopla-

neta”.

Patikslinti fenomeno prigimtį galimybę suteikė pasiekimai ką tik gimusios magniliuktinės optikos srityje - mokslo, kuris, kaip kad dažnai nutinka atradimų istorijoje, atsirado kaip tik tuo momentu, kai jo prireikė.

Magniliuktas panėšėjo į paprastą melsvą stiklą, tačiau iš tiesų buvo tarytum kvantinis vaizdo stiprintuvas, veikiantis kaip filmavimui tamsoje skirta kamera, tačiau be jokios sudėtingos elektronikos. Akiniai su magniliukto lęšiais suteikdavo galimybę puikiausiai matyti naktį, o juos dėvinčiam susidarydavo įspūdis, lyg visus daiktus regėtų nušviestus žydros šviesos. Pirmučiausiai tokius akinius pradėta naudoti karinėje srityje, kas atnešė išradėjui ir pramonininkams didžiulį pelną, bet netrukus reklamos dėka naujoji medžiaga paplito ir kitose srityse. Kalnakasiai, foto laboratorijų darbininkai, speleologai, naktiniai sargai, policija, teatro salių budėtojai, taksi bei traukinių vairuotojai - visi, kuriems tekdavo dirbti tamsoje, virto potencialiais pirkėjais. Astronomijos observatorijų darbuotojams magniliukto aki-

niai pasirodė besą itin naudingi: naujojo išradimo dėka tapo įmanoma efektyviai dirbti tamsoje netrukdam šviesa kolegoms bei prietaisams.

Klasikinės mokslinių atradimų tradicijas atitiko ir ta aplinkybė, kad pirmuoju žmogumi, pastebėjusi link Saulės artėjančią pseudoplanetą tapo astronomas mėgėjas, dirbantis savo paties įsirengtoje laboratorijoje Šiaurės Kalifornijoje.

Klaidas Torntonas buvo laikomas geru astronominiu, nors ir neatitinkančiu šiuolaikiškos sampratos, kadangi tuomet turėtų puikiai išmanyti dar ir matematiką arba astrofiziką. Žmogus tiesiog mėgo stebėti dangų ir pažinojo pastarąjį geriau nei Ešvilio rajoną, kur gyveno nuo pat gimimo. Mažojoje savo laboratorijoje Klaidas galėjo surasti kiekvieną daiktą apgraibomis, o magni-liukto akinius nusipirko prieš savaitę veikiau iš smalsumo, o ne siekdamas praktinio tikslo. Torntonas mėgo ir vertino technikos naujoves, taigi skaidri medžiaga, naktį paverčianti diena, išsyk suintrigavo astronomą.

Mokslininkas sureguliuo teleskopą ketindamas nufotografuoti jį sudominusį ūką nustatęs trisde-

šimties minučių išlaikymą, ir patenkintas atliktu darbu dabar greta knebinėjo instrumentą, pasibalnojęs nosį naujais magniliukto akiniais. Tuo metu foto plokštelė ir toliau gėrė šviesą, pradėjusią savo kelionę link Žemės dar prieš žmonijos protėviams atrandant vėzdo panaudojimo galimybes. Norėdamas įsitikinti, kad pagrindinis instrumentas deramai fiksuoja tikslą, astronomas nusprendė dirstelėti pro pagalbinį nutaikymo vamzdį ir minutėlei užsimiršęs pažvelgė nenusiėmęs naujųjų akinių.

Torntonas buvo kuklus šešiasdešimtmetį perkopęs žmogus, nuolaidaus būdo, neturintis ypatingų komercinių ambicijų, bet, kaip ir visi kiti ramūs žvaigždžių skaičiuotojai, nepaliovė svajojęs apie nemirtingumą, kurį įgyja žvaigždžių bei planetų atradėjai. Pamatęs pirmojo žvaigždinio dydžio objektą, kiūtantį ant horizontaliosios okuliario gijos, lyg deimantą tokioje vietoje, kur deimantams nedera būti, vyras pajuto neišpasakytą dvasinį pakilimą. Torntonas ilgai apžiūrinėjo skaisčią dėmę stengdamasis save įtikinti, kad čia ne dirbtinis palydovas, paskui staiga pastebėjo

erzinančiai išskydusius kontūrus aplinkui. Tyrinėtojas pamėgino pasitrinti akis, bet pirštai atsimušė į magniliukto akinių rėmelius. Nekantriai šūkelėjęs vyras nusitraukė akinius ir vėl prigludo prie okuliaro.

Ryškusis objektas išnyko.

Nepakeliamas nusivylimo svoris slėgė Torntoną, kol tikrino švytinčius teleskopo limbus siekdamas įsitikinti, kad instrumentas nukreiptas į tą patį dangaus skliauto tašką. Viskas liko nepakitę, išskyrus nedidelį, poslinkį, sukeltą sekimo mechanizmo. Vis dar neprarasdamas vilties Klaidas nuėmė prie teleskopo pritvirtintą foto kamerą, jos vieton prisuko ne itin galingą okuliarą ir pažvelgė dar kartą. Ūkas, kurį fotografavo, pūkavosi pačiame akiračio centre - dar vienas įrodymas, kad teleskopas niekur nenukrypo. Tačiau jokios Torntono žvaigždės, kaip šis objektas pasakui galėjo būti užregistruotas kataloguose, ten nebuvo.

Nuleidęs pečius tyrinėtojas sėdėjo visiškoje tamsoje ir keikė savo kvailumą. Leido sau susijaudinti, kaip neretai nutinka kitiems astrono-

mams, dėl atsitiktinio instrumento optikos atšvaito. Nakties oras, kuris tylutėliai švilpdamas skverbėsi pro atvirą kupolo plyšį, staiga tarytum atvėso, ir Torntonas prisiminė, kad jau trečia valanda nakties. Tokiu metu senyvo amžiaus žmogui derėtų seniausiai gulėti šiltuose pataluose. Astronomas susirado magniliukto akinius, užsidėjo ir apgaubtas žydro švytėjimo, kurį stiklai, rodos, skleidė patys, pradėjo rinkti gausybę bloknočių bei rašiklių.

Kaprizas, akimirksniui užplūdęs nenoras paklusti sveiko proto diktatui privertė vyrą sugrįžti prie teleskopo. Nenusiimdamas akinių tyrinėtojas pažvelgė pro okuliarą: naujoji žvaigždė tebespindėjo ant horizontaliosios gijos.

Torntonas atsisėdo priešais didžiojo teleskopo nutaikymo vamzdį ir ilgai žvelgė pro okuliarą čia su akiniais, čia be akinių, kol galų gale patikėjo tik pro magniliuktą matomos fenomenalios žvaigždės realumu. Klaidas nusiėmė akinius ir virpančiais pirštais užčiuopė ant plastikinių rėmelių įspaustą prekybinio ženklo pavadinimą "AMP-LITAS", paskui astronomą apėmė noras dar kartą

įdėmiau įsižiūrėti į savo atradimą. Atsisėdęs ant žemos kėdutės Torntonas prigludo prie didžiojo refraktoriaus okuliaro. Žvelgiant pro magniliukto akinius objekto kontūrai neišvengiamai išskysdavo, bet pats dangaus kūnas aiškiai matėsi, be to, atrodė taip pat, kaip ir žiūrint pro mažesnio galimumo nutaikymo vamzdį. O keisčiausia, kad nė kiek ne ryškesnis.

Iš nuostabos suraukęs antakius Torntonas pamėgino apsvarstyti, ką išvydęs. Tyrinėtojas tikėjosi pamatyti gerokai ryškesnį objektą, kadangi dvidešimties centimetrų pagrindinio teleskopo objektyvas surenka gerokai daugiau šviesos nei nukreipiamasis vamzdis. O faktas, kad šviesulys neatrodė ryškesnis, reiškia... Torntono protas grūmėsi su nežinoma informacija. Tai reiškia, kad objektas neskleidžia šviesos ir yra matomas dėka kažkokio kito tipo spinduliavimo, kurį užfiksuoja "Amplito" akiniai.

Nusprendęs patikrinti savo versiją astronomas atsistojo stengdamasis neužkliudyti teleskopo stovo ir išėjo iš kupolo į minkštą veją už namo. Žiemos nakties šaltis susmigo pro drabužius į

odą it daugybė juodo stiklo durklų. Torntonas pakėlė akis į dangų ir žvelgdamas vien tik pro akinius susirado jį dominantį ruožą. Veronikos Plaukai - ne itin ryškus, bet nuo vaikystės žinomas žvaigždynas, kur išsyk pamatė brangakmenį mergelės garbanose. Vos tik tyrinėtojas nusiėmė akinius, žvaigždė išnyko.

Tuomet Torntonas atliko sau pačiam visiškai nebūdingą veiksmą. Nepaisydamas pavojaus išsisukti koją mokslininkas bėgte pasileido į vidų stengdamasis pasiekti telefoną ir be reikalo nesugaišti nė vienos sekundės. Didžiama Žemės gyventojų turi magniliukto akinius, daugelis juos dėvi nuolatos, ir kiekvienas dirstelėjęs aukštyn gali bet kada pastebėti danguje naują objektą. O Torntonas karštai troško, kad šiam objektui atitektų jo vardas.

Kelios pastarosios minutės tapo pačiomis nuostabiausiomis per visą keturiasdešimt astronominės praktikos metų, tačiau naktis parengė Klaidui dar vieną staigmeną. Visiškoje namo tamsoje astronomas vėl užsidėjo akinius ir neįjungdamas šviesos patraukė į prieškambarį, prie

telefono. Paėmęs ragelį atradėjas surinko seno savo bičiulio, Šiaurės Karolinos universiteto astronomijos profesoriaus Mato Kolinzo numerį. Laukdamas, kol pašnekovas atsilies, Torntonas nejučia dirstelėjo aukštyn, maždaug ta pačia kryptimi, kur buvo nukreiptas teleskopas.

O ten žvilgėdama it žydras briliantas švietė jo žvaigždė, aiškiai matoma pro namo stogą bei lubas, lyg gegnės, perdangos ir čerpės būtų pavirtusios perregimais šešėliais. Kol nenusiėmė akių, žvaigždė buvo matyti kuo puikiausiai: taip pat ryškiai neregėtasis šviesulys spindėjo net pro kietus daiktus.

Daktaras Boisas Ambrouzas stengėsi išgelbėti nesėkmingos dienos pabaigą.....

Pastabos

- 1) "Skaivipas" - lėktuvo tipo pavadinimas; išvertus - "dangaus botagas" (angl. sky, whip - dangus, botagas).
- 2) "Manheteno" projekto tikslas buvo sukurti JAV atominę bombą Antrojo pasaulinio karo metu.